

Hans Dragehjelm's gravsten på Sydhavnstippen

Af Claus Andersen

Den besynderlige historie om Hans og Frederikke og Dragehjelm's gravsten, som i årtier lå mellem murbrokker på Sydhavnstippen, indtil Vestre Kirkegård i 2007 hentede stenen hjem.

Gravstenens tekst: Kommunelærer Cand. Phil. Hans **Dragehjelm** 1875-1948 og hustruen Frederikke Dragehjelm 1881-1963.

(resten åbenbarede sig efter en Google-søgning på 'Hans Dragehjelm' foretaget af Claus, i oktober 2006 – se to interessante *hits* senere i dette dokument)

Gravstenen mens den lå på Sydhavnstippen (under træet til højre, lige ved 'bjerget'):

NB Hvordan den havnede på Sydhavnstippen vides ikke.

[Intern mail i Naturgruppen om gravstenen sendt d. 26. feb. 2007](#)

Hej Claus.

Måske kan du bruge nedenstående "sløjfe", på sagerne som jeg lige ser dem ang.:

Et medlems henvendelse til Vestre Kirkegård vedr. gravsten smidt på Tippen, medførte stor iver efter at få dem forevist - 2 mænd fra Vestre Kirkegård gik en tur der ude med hammer og mejsel, de hamrede lidt på én af stenene, siden er de ikke vendt tilbage. Adm. fra Vestre Kirkegård sagde, de var interesserede i at hente stenen for **Dragehjelm** og Hustru, men de har ikke ladet høre fra sig, - altså adm. fra Kirkegårdskontoret. ;)!

V.h. Eva

Her er de to mænd med hammer og mejsel fra Vestre Kirkegård (de ledte også efter andre gravsten på Sydhavnstippen); Eva som havde kontaktet 'myndighederne' står og skuler til højre.

Men gravstenen blev ikke hentet i laaaang tid, og i sommeren 2007 indgik den i en skattejagt for børn – se bare denne mail fra Grøn Sydhavn:

Kære agenda 21 folk og andre

Jeg får trykt en lille flyer der kan reklamere for arrangementet på søndag. Jeg kunne godt tænke mig at samle et hold der kunne hjælpe med arrangementet:

- Dels én der vil spille **Dragehjelm** (en mand - er der nogen der har en ide til en der kan?) i tre kvarter (kun tale på afstand gennem et rør på afstand til de hold der deltager i skattejagten - manuskriptet laver jeg)

(en del informationer er udeladt)

For alle der skal deltage holdes der et møde søndag kl. 10 ved det telt der opstilles ved Karens Minde Kulturhus.

mange hilsner
Jens Christian

Og så endelig i oktober 2007 blev gravstenen endelig hentet hjem til Vestre Kirkegård, hvor den har fået en fin placering i et såkaldt 'Lapidarium'.

[Se disse informative mails:](#)

October 16, 2007 10:07 AM
Subject: Hans Dragehelms gravsten

Kære Eva Kjeldsen

Jeg skriver for at fortælle dig, at det nu langt om længe er lykkedes os at få hjemtaget Hans Dragehelms gravsten til Vestre Kirkegård.

Vi har haft nogle tekniske problemer/materielproblemer undervejs, så derfor har det taget os

noget længere tid, end jeg havde regnet med.

Men tak fordi I gjorde os opmærksomme på stenens eksistens. Selv om det naturligvis er en fejl, at dens inskription var bevaret, så er det jo held i uheld - historien om Hans **Dragehjelm** er værd at fortælle, og dén mulighed er til stede nu, hvor hans sten indgår i vores lapidarium.

Så tak for hjælpen med det!

Med venlig hilsen

(navn fjernet)
Kirkegårdsvejleder

October 16, 2007 6:21 PM
Re: Hans Dragehjelm's gravsten

Hej *(navn fjernet)*

Det er godt at have været med i en proces der betyder at man respekterer gravstenen og dermed minderne om de afdøde.

Kan jeg besøge lapidariummet på Vestre Kirkegård?

Med venlig hilsen
Eva Kjeldsen - og Naturgruppen i Sydhavnen.
<http://www.sydhavnen.net/agenda21/naturgruppen>

SV: Hans Dragehjelm's gravsten

Kære Eva Kjeldsen

Du kan til enhver tid besøge Vestre Kirkegårds Lapidarium - det står "under åben himmel" på kirkegården.

Bag Nordre Kapel (ud mod Vigerslev Allé) ligger afdeling H, der har form som en halvcirkel.

Lapidariet - altså vores samling af bevaringsværdige gravmæler - er placeret i selve halvcirkelbuen. Der vil du kunne finde Dragehjelm's sten.

Ring, hvis du har problemer med at finde det - så må vi finde et tidspunkt, hvor jeg kan vise det frem til dig.

Med venlig hilsen

Eva Kjeldsen skrev et digt, 2007:

Hr. Dragehjelm

Ude i det græsgrønne land

Ved foden af et gammelt

brokkelæs

ligger en sten for en mand

med et hjerte af græs

Hr. Dragehjelm

den skælm

går igen

puster liv i træer og siv

hvisker minder frem

fra en tid med bare træer

Nu skal vi lær'

at passe på naturen

så ånd og liv

kan bruse

For HER skal aldrig bygges

huse!

Og hvem er så Hans Dragehjelm?

Fra nettet om Hans Dragehjelm 2007:

http://66.249.93.104/search?q=cache:YHj0wQ5kBgJ:www.humaniora.sdu.dk/kultur/ar_b_pap/lise.pdf+%22Hans+Dragehjelm%22&hl=da&gl=dk&ct=clnk&cd=1

ISBN: 87-89375-89-0

ISSN: 1601-1791

Udgivet af Center for Kulturstudier, Medier og Formidling

Syddansk Universitet. Odense Universitet

Campusvej 55

5230 Odense M

Telefon: 65 50 34 30

Telefax: 65 93 06 72

E-mail: kmf@humsek.sdu.dk

En designhistorie analyserer tre cykelprodukter, og det påvises, hvordan designformgivningen af den trehjulede cykel oprindeligt har sit udspring i design af transportdesign men

gradvist har udviklet sin egen, selvstændige formgivningsstrategi. Sandkassen: En pionér i det små fortæller med udgangspunkt i sandkassens opfinder Hans **Dragehjelm** om det stædige arbejde for at omsætte pædagogiske visioner om sund leg i naturlige omgivelser til virkelighed. Barnets stole: På højde med situationen, beretter om henholdsvis den høje og den lave barnestol, belyst ud fra spændingen mellem den overordnede historisk træghed i typernes udvikling og de nyere tillagte betydninger stolene har fået gennem ændringen af sociale og kulturelle praksisser.

Sandkassen: En pioner i det små

Ning de Coninck-Smith

Sandkassen kom til Danmark fra Tyskland og England. Herhjemme var det lærer Hans **Dragehjelm** (1875-1948), der først fik øjnene op for det nye pædagogiske legeredskab. I 1907 blev en stor bunke sand placeret midt i Rådhushaven i København. Året efter blev den fjernet igen. Sammen med en gruppe borgere på Christianshavn tog Hans **Dragehjelm** initiativ til oprettelsen af den første sandkasselegeplads i Danmark. Den lå på Elefantens bastion på Christianshavns Vold, og idéen spredte sig hurtigt til legepladser og institutioner landet over. De første sandkasser var en træramme uden fast bund med legeborde i forskellige højder.

Sandkassen er et stykke pædagogisk rigtige legetøj, som på en gang havde udgangspunkt i børns traditionelle leg i gadegrus og rendesten, samtidig med at denne leg blev lagt ind i nye hygiejniske og opdragende rammer.

Sandkassen såvel som tanken om sandkasselegepladser var båret af drømmen om, at give et stykke af naturen tilbage til byens børn. For barndommen levedes nu engang bedst ude på landet. Hans **Dragehjelm** var ikke selv i tvivl om, at motivet bag hans arbejde havde været „Bevidstheden om min egen lykkelige og rige Barndom i Naturen...“ Hans barndoms legeplads havde på den ene side været et „Garveri, der laa midt nede i Byen; Haandværket trives jo endnu den Gang med alle dets gammeldags Enkeltheder.“ Og på den anden side hans ubegrænsede adgang til „Have, Mark, Eng, Skov og Aa.“ Af andre inspirationskilder til sit virke nævner **Dragehjelm** den tidlige idræt og det natur-romantiske, religiøse syn på livet, som man finder det i digteren B.S. Ingemann's Morgen- og Aftensange.

Hans **Dragehjelm** blev med årene en central figur i legepladsbevægelsen. Han var vidt berejst og samarbejdede med legeplads- og friluftsbewægelser i både USA og Tyskland. Fælles for dem var, at legepladsen gradvist udviklede sig til et oplysningsprojekt. I kontrast til byens umenneskelighed skulle der

på legepladsen skaffes rum til legen. For legede børniderette omgivelser, så var vejen banet for en virksom, sund og pligt-opfyldende voksengeneration.

Han udgav i 1909 bogen Barnets Leg i Sandet. Derudover skrev han en lang række artikler om leg og legepladser og var i en årrække konsulent for Indenrigsministeriet i legepladsspørgsmålet. Dette arbejde resulterede i flere cirkulærer om indretning af legepladser.

Udover legepladser interesserede Hans **Dragehjelm** sig også for skolehavebevægelsen, som i mangt og meget var båret af de samme tanker.

I 1938 fik lærer **Dragehjelm** ridderkorset for „gennem en Aarrække at have arbejdet for Legepladser og Fritidsbeskæftigelser for Børn“.

Sandkasselegeredskaber

I sandkassen kunne børn få afløb for deres nysgerrighed, som **Dragehjelm** engang formulerede det, for sandet „lånte Ører til ethvert af Barnets Paahit“. Imodsætning til datidens dyre legetøj, der knap tålte at blive leget med. Det var håndværkeren og ingeniøren, som var de voksne forbilleder, og **Dragehjelm** mente, at sandkassen kunne udvikle sig til et godt legetilbud til byens gadedrenge, der i høj grad trængte til et andet sted at „gøre sig nævenyttige“.

Det gik som bekendt anderledes. Sandkassen blev et sted for småbørn - og en aflastning for de store piger, der ved århundredeskiftet meget tit havde deres mindre søskende på slæb. Denne udvikling satte også sit præg på det særlig sortiment af sandkasselegeredskaber, der efterhånden så dagens lys. På den ene side finder vi resterne af ingeniøren og håndværkeren eller den lille gartner i de mange arbejdsredskaber i børnestørrelse: Trillebør, rive, spand og skovl. På den anden side finder vi i de mange forskellige sandforme spor af pigerne og de mindre børns univers. Formene har eksisteret i mange variationer fra kopier af gamle kageforme, søstjerner og gårdens dyr til figurer hentet fra reklamer og tegneserier, som er kommet til i de senere år. Sandkasseredskaberne var oprindeligt lavet i blik - idag laves de i plastik i klare farver.

Flyverdragten

Allerede Hans **Dragehjelm** mente, at børn skulle have særlige sandkassedragter, og i 1926 kunne en sådan købes i Daells Varehus. Fra pædagogisk side kom nu et ønske om, at børn skulle kunne lege ude året rundt. Det krævede praktisk og varmt tøj, der let kunne vaskes. Svaret var flyverdragten, opkaldt efter luftens helte. Under krigen anbefalede pædagogerne mødrene, at sy flyverdragterne op i brunt sækkelærred. Det kunne skaffes, var slidstærkt og pletter sås ikke. Indtil midten af 1960'erne blev flyverdragterne syet i blå eller rødt bomuld

eller poplin med flonelsfor.

Disse dragter var mere vindtætte end varme. Ingen drømte dengang om, at helt små børn året rundt skulle transporteres mellem hjem og institution. Den udvikling tog fart i 70'erne. Med dragter i bævernylon foret med teddybear var børnene rustet til at tage kampen op mod elementernes rasen. De nye dragter var næsten tørre inden de var ude af vaskemaskinen, hvilket var en fordel i tider, hvor småbørnsmødrene var på vej ud på arbejdsmarkedet.

Litteratur *(hvis nogen har lyst)*

Beskrivelsen af inspirationskilderne til Hans **Dragehjelm**'s arbejde findes i hans levnedbeskrivelse af 12.6.1938. Ordenskapitlet, Amalienborg.

Baggesen, Søren m.fl. Naturen som argument, Odense Universitetsforlag 1995, s. 89-104.

Cavello, Dominick: Muscles and Morals. Organized Playgrounds and Urban Reform 1880-1820. Philladelphia 1981.

Coninck-Smith, Ning de: „Where Should Children Play? City Planning Seen From Knee-Height: Copenhagen 1870 to 1920“ i Children's Environments Quarterly 7(4) 1990 p. 54-61.

Coninck-Smith, Ning de: „Da det nævenyttige barn blev nævenyttigt“, Arbejdsrapport 3, Humanistisk Forskningscenter Menneske og Natur, Odense Universitet, 1992 - også trykt i AAR, Idehistorisk tidsskrift, 2, 1994, tema Barn, s. 20-26.

Coninck-Smith, Ning de: „Legeteorier, leg og legepladser 1850-1950“, trykt i BUKS 30, december 1993 (19-32).

Coninck-Smith, Ning de: „The Construction of an Urban Landscape for Children“. Arbejdsrapport nr. 25, 1993, Humanistisk Forskningscenter, OU.

Coninck-Smith, Ning de: „The nature of childhood and education. A Danish discussion from the 1920's“, trykkes i Mette Bryld og Nina Lykke: Body and nature (foreløbig titel) Odense Universitetsforlag, 1994.

Coninck-Smith, Ning de: „Naturlig leg i naturlige omgivelser. Legepladsplanlægning i Københavns omegn 1930-1950“, trykt i Baggesen, Søren et al.: Naturen som argument, Odense Universitetsforlag, Odense 1995, pp. 89-104.

Hall, G.Stanley: „The Story of the Sand Pile“ in T. L. Smith (ed.): Aspect of Child Life and Education, 1914 (?), 142-156.

Og fra en engelsk hjemmeside 2007:

<http://www.histclo.com/act/out/play/sandbox.html>

Historical Boys' Clothing

Outdoor Play: Sandboxes Countries

HBC does not have a lot of information on sandboxes. They seem to have first appeared in England and Germany about the turn of the century. HBC can not determine who is responsible for the initial idea. It eventually spread throughout Europe as a popular play area for children.

Some teachers saw the sandbox as more than a play area. Danish teacher Hans **Dragehjem** (1875-1948) first noticed the possibilities of the new pedagogical play accessory. In 1907 a large heap of sand was placed in the middle of the City Hall Garden in Copenhagen. And the next year it was removed again. With a group of citizens from the Christianshavn area, Hans **Dragehjem** took the initiative to establish the first sandbox playground in Denmark. It was at the Elephant fortifications on the old city walls at Christianshavn, and the idea spread quickly to playgrounds and institutions all over the country.

Design

The first sandboxes were wooden frames with no fixed bottom and with play tables at different heights.

Educational Play

The sandbox is an item of pedagogically correct play equipment which has its origin both in children's traditional games in the gravel of the streets and gutters while at the same time the playing has a new, hygienic, instructional framework. The sandbox as well as the idea of sandbox playgrounds was borne up by the dream of giving a piece of nature back to the city children. Childhood was, after all, best lived out in the countryside. Hans **Dragehjem** himself was in no doubt that the motive for his work was "consciousness of my own happy, rich childhood in natural surroundings..." His childhood playgrounds had been a "leather tannery that was in the middle of the town; the craft still flourished at that time with all its old-fashioned details", and on the other hand his unlimited access to "gardens, fields, meadows, woods and streams."

Among other sources of inspiration for his work **Dragehjem** mentioned early sport and the nature romanticism and religious view of life one finds in the poet B.S. Ingemann's Morning and Evening Songs for children.

The Playground Movement

Over the years Hans **Dragehjelm** became a central figure in the playground movement. He was widely travelled and worked with playground and open-air movements in both the United States and Germany. What they all shared was that the playground gradually developed into an instructional project. In contrast to the inhumanity of the city, space was to be made in the playground for play. For if children played in the right surroundings, the way would be paved for an active, healthy, dutiful adult generation.

In 1909 he published the book *Barnets Leg i Sandet* (Children's Play in the Sand). In addition he wrote many articles on play and playgrounds and for several years he was a consultant to the Ministry of the Interior on playground issues. This work resulted in several circulars about the furnishing of playgrounds.

School Gardens

As well as playgrounds, Hans **Dragehjelm** was also interested in the 'school garden' movement, which was in many ways borne up by the same ideas.

Sandbox play equipment

In the sandbox children had an outlet for their curiosity, as **Dragehjelm** once put it, because the sand "lent itself to each of the child's ideas"--unlike the expensive toys of the era, which could hardly stand being played with. It was the craftsman and the engineer who were the adult models for the children, and **Dragehjelm** thought that the sandbox could develop into a good play option for the street urchins of the city, who were in great need of somewhere else to "blow off steam". As we know, it turned out differently. The sandbox became a space for small children--and a relief for the bigger girls, who at the turn of the century very often had their smaller brothers and sisters in tow.

This development also left its mark on the special range of sandbox equipment that gradually saw the light of day. On the one hand we find the remains of 'the engineer' and 'the craftsman' or 'the little gardener' in the many child-size tools: wheelbarrows, rakes, buckets and spades. On the other hand we find, in the many different types of sand moulds, traces of the universe of the girls and the smaller children. The moulds have existed in many variations--from copies of old baking tins, starfish and farm animals to figures taken from advertisements and comic books in more recent years. The sandbox tools were originally made of tin - today they are made of plastic in bright colours.

The siren suit

Even at the early stage, Hans **Dragehjelm** thought that children should have special 'sandbox suits', and in 1926 such a suit could be bought from one of the big, inexpensive department stores. And now the teachers and carers wanted the children to be able to play outside all year round. This required practical, warm clothing that was easy to wash. The answer was the 'siren suit' - in Danish called *flyverdragten* or 'flying suit'

after the heroes of the air. During the war the teachers recommended that the mothers sew siren suits of brown sackcloth. It was available, it was hard-wearing, and it did not show spots and stains. Until the mid-1960s the siren suits were sewn in blue or red cotton or poplin with flannel lining. These suits were more watertight than warm. At that time no one dreamed that very small children would later be transported all year round between the home and the kindergarten. That was a development that gathered speed in the 1970s. With suits in 'beaver nylon' and 'teddy bear' lining, the children were equipped to face the elements. The new suits were almost dry before they were out of the washing machine, which was an advantage at a time when the mothers of small children were on their way into the labour market.

Christopher Wagner

Navigate the Boys' Historical Clothing Web Site:

[Return to the [Main Outdoor Play page](#)]

[Return to the [Main Activities page](#)]

[[Introduction](#)] [[Activities](#)] [[Bibliographies](#)] [[Biographies](#)] [[Chronology](#)]

[[Clothing styles](#)] [[Contributions](#)] [[Countries](#)] [[Literary](#)]

[[Boys' Clothing Home](#)]

Navigate the Boys' Historical Clothing Web Site:

[[Sailor suits](#)]

[[Sailor hats](#)] [[Buster Brown suits](#)]

[[Eton suits](#)] [[Rompers](#)] [[Tunics](#)] [[Smocks](#)] [[Pinafores](#)]

Created: September 6, 1998

Last updated: August 12, 2000

SLUT